

Prof. dr hab. Jerzy Gołuchowski
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Informatyki i Komunikacji
Katedra Projektowania i Analizy Komunikacji
Katowice, ul. 1 Maja 50

Recenzja
dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
dr Anny Matysek
w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych,
w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach

1. Podstawa prawna sporządzenia recenzji

Uchwała nr 30/2025 Rady Naukowej Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 20 maja 2025 r., oraz dokumentacja habilitacyjna dr Anny Matysek, otrzymana w dn. 16 czerwca 2025 r., zawierająca udokumentowany wniosek dr Matysek z dnia 10.01.2025 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach

2. Podstawowe informacje o Kandydatce

Pani dr Anna Matysek studia wyższe ukończyła w roku 2008 uzyskując tytuł zawodowy magistra informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. W 2013 ukończyła także studia podyplomowe: Nowoczesny nauczyciel zawodu - informatyka. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała w 2012 r. w zakresie nauk humanistycznych, w dyscyplinie bibliologia i informatologia (Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) na podstawie rozprawy doktorskiej *Normalizacja europejska w zakresie informacji naukowej i technologii informacyjno-komunikacyjnych* napisanej pod kierunkiem dr hab. Diany Pietruch-Reizes.

Od początku kariery naukowej związana jest z Uniwersytetem Śląskim, gdzie najpierw studiowała, a następnie podjęła pracę zawodową w Zakładzie Zarządzania Informacją w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Wydziale Filologicznym, początkowo na stanowisku asystenta a po doktoracie na stanowisku adiunkta. W okresie 26.02-15.07.2013 r. oraz 20.07.2015 r. - 17.04.2016 r. przebywała na urlopie macierzyńskim. Obecnie

jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Humanistycznym, pełniąc także funkcję zastępcy dyrektora kierunków: Architektura informacji, Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Ma także doświadczenie w pracy dydaktycznej w innej uczelni, pracowała jako wykładowca w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, prowadząc zajęcia na studiach podyplomowych na kierunku Informatyka i technologia informacyjna; na podstawie umów o dzieło.

Na wyróżnienie zasługują aktywności Pani dr Anny Matysek ukierunkowane na doskonalenie warsztatu naukowego i dydaktycznego. Na podkreślenie zasługuje uczestnictwo w szkoleniach związanych z zastosowaniem sztucznej inteligencji (AI) w edukacji (2024) oraz w badaniach humanistycznych (2024) – a wcześniej uczestnictwo w *warsztatach CLARIN-PL w praktyce badawczej* (2022). Użyteczne dla pracy naukowej oraz uzyskania kompetencji z zakresie prowadzonych badań naukowych było także uczestnictwo w międzynarodowych warsztatach i wykładach z zakresu humanistyki cyfrowej.

3. Dorobek naukowy

Opublikowany dorobek naukowy dr Anny Matysek na dzień 10.01.2025 obejmował 32 pozycje. Przed doktoratem opublikowała rozdział w monografii oraz 3 artykuły naukowe. Dorobek opublikowany po doktoracie, a więc w okresie 2012-2024, to 2 monografie współautorskie (2020 i 2021), 2 monografie autorskie (książka podoktorska *Normalizacja europejska w zakresie informatologii* (2014), oraz monografia stanowiąca rozprawę habilitacyjną (2024), którą omówię w kolejnej części recenzji) a także jeden rozdział w zagranicznych materiałach konferencyjnych (2015) oraz 23 artykuły naukowe, w tym 8 napisanych samodzielnie, opublikowane w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych (w tym 6 indeksowanych w bazie Web of Science). Do dorobku naukowego należy także sprawozdania z konferencji, redakcja numeru czasopisma naukowego, recenzje oraz wystąpienia na konferencjach naukowych (krajowych, międzynarodowych i zagranicznych). Ilościowo dorobek publikacyjny jest więc stosunkowo liczny, tworzony systematycznie. Jest to przekonujący dorobek naukowy świadczący zarówno o samodzielnej pracy jak i umiejętności współpracy naukowej z innymi autorami. Znacząca część publikacji powstała po uzyskaniu doktoratu.

Z analizy merytorycznej dorobku naukowego wyłania się obraz bardzo uporządkowanego procesu rozwoju badań prowadzonych przez dr Annę Matysek w trzech obszarach, dowodzący dociekliwości i poszukiwania wartościowych zagadnień badawczych. Dominuje problematyka

wykorzystywania nowych technologii w pracy naukowej, uzupełniona o wiedzę na temat kompetencji komunikacyjnych, w tym nowe metody organizacji informacji, narzędzia informatyczne w pracy humanisty, warsztat pracy humanisty i zarządzanie wiedzą badacza. W autoreferacie Habilitantka opisała swą aktywność badawczą ujmując ją w dwóch obszarach badawczych, w których jest nadal aktywna. Ze względu na równoczesność prac badawczych prowadzonych w tych obszarach ujmuję je także jako nurty badawcze. Omówię je w kolejności jaką przyjęła Habilitantka w autoreferacie, najpierw badania Habilitantki ukierunkowane na zgłębienie (1) architektury informacji a następnie (2) wykorzystanie narzędzi cyfrowych w badaniach naukowych w humanistyce. Scharakteryzuję także (3) badania nad normalizacją informacji, rozpoczęte przed doktoratem i krótko po nim kontynuowane.

3.1. Nurt badań nad architekturą informacji

Inspiracją dla badań nad architekturą informacji stały się dla Habilitantki potrzeby dydaktyki związane z udziałem Habilitantki w pracach zespołu opracowującego kierunek studiów *Architektura informacji* na Uniwersytecie Śląskim. Rezultaty tych dociekań naukowych, dowodzące równocześnie umiejętności łączenia badań naukowych z dydaktyką przedstawiała na konferencjach naukowych i opublikowała w kilku artykułach. W tym nurcie opracowała 7 publikacji naukowych w okresie 2018-2024. Przykładem łączenia tematyki badań naukowych z dydaktyką w zakresie architektury informacji jest artykuł: (1) *Architekt informacji - sylwetka absolwenta a rynek pracy* (2019), prezentujący wyniki badań nad sylwetką absolwenta. W tym nurcie badawczym mieszczą się także wartościowe artykuły napisane samodzielnie, m.in. (2) *Architektura informacji w piśmiennictwie zagranicznym 1982-2018: analiza ilościowa* (2018), (3) *Komponenty architektury informacji na przykładzie wybranych stron internetowych bibliotek kościelnych* (2019) oraz dwa artykuły opracowane we współpracy z prof. Jackiem Tomaszczykiem specjalizującym się w terminologii specjalistycznej: (4) *IA, UX, UID, IxD - analiza terminów i pojęć* (2020) i (5) *Leksyka profesjolektu projektantów produktów cyfrowych* (2021). Za najważniejszą publikację dokumentującą dorobek w tym obszarze badawczym Habilitantka uznała (6) *Angielsko-polski słownik IA, UX, UI & SEO* (2021). Wartościowym wkładem autorów było uporządkowanie i rozwinięcie polskiej terminologii (zawiera 4800 haseł) nie tylko z zakresu architektury informacji, ale także projektowania wrażeń i interfejsów użytkownika oraz optymalizacji stron internetowych. Monografia została wyróżniona w 2022 r. nagrodę Naukową SBP im. Adama Łysakowskiego w kategorii "Prace o charakterze praktyczno-wdrożeniowym".

efektem prac nad ujednolicaniem terminologii jest również ich prezentacja w postaci cyfrowej. Autorka stworzyła serwis internetowy *English for Digital Designers* przeznaczony przede wszystkim dla studiujących na kierunku Architektura informacji i kierunkach pokrewnych. Najnowszy artykuł (7) *Zastosowanie sztucznej inteligencji w automatycznym projektowaniu systemów etykietowania: analiza wyników eksperymentu (2024)* dowodzi, że Habilitantka - kontynuując badania nad architekturą informacji - wykazuje zainteresowanie najnowszymi technologiami informatycznymi. Wydaje mi się, że warto dodać, że ten obszar badawczy Habilitantki może być także zaliczony – ze względu na przedmiot badań – do tzw. humanistyki cyfrowej, rozumianej w jej szerszym ujęciu.

3.2. Nurt/Obszar badań nad współczesnym warsztatem naukowym humanisty (humanistyka cyfrowa)

W drugim obszarze badawczym Habilitantka koncentruje uwagę na zastosowaniu technologii cyfrowych w prowadzeniu badań humanistycznych, nie tylko do tworzenia publikacji, ale szerzej – do budowania warsztatu badawczego. Ten obszar swych zainteresowań badawczych Habilitantka określiła w autoreferacie terminem humanistyki cyfrowej, zgodnie z węższym sensem tego terminu. Habilitantka, po przedstawieniu różnych podejść do definiowania humanistyki cyfrowej, wyjaśniła stosowane przez siebie rozumienie humanistyki cyfrowej m.in. w monografii analizowanej w dalszej części recenzji.

Wyjaśniając inspiracje podjęcia badań naukowych nad wykorzystaniem technologii informatycznych (narzędzi cyfrowych) w warsztacie badawczym humanisty wskazała na potrzeby praktyki badawczej Habilitantki oraz eksperymentalne doświadczenie Habilitantki w udoskonalaniu własnego warsztatu pracy naukowej. Podkreślam ten aspekt praktyczny prowadzonych badań, gdyż inspiracje wynikające z praktyki badawczej i dydaktycznej wskazują na ważną cechę Habilitantki polegającą na umiejętności łączenia dociekań teoretycznych z jej doświadczeniem praktycznym w obszarze badań naukowych humanisty/tki oraz dydaktyki.

W tym nurcie badawczym mieści się 7 publikacji naukowych Habilitantki, a przede wszystkim dwie monografie: (1) *Cyfrowy Warsztat Humanisty* (PWN 2020), (2) *Model systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową w humanistyce* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2024). Do znaczących artykułów opublikowanym w tym nurcie badawczym zaliczam: (1) współautorski artykuł *Digital wisdom in research work (Zagadnienia informacji*

Naukowej, 2020), (2) *Searching for LIS scholarly publications: a comparison of search results from Google, Google Scholar, EDS, and LISA* (Journal of Academic Librarianship, 2021) oraz (3) *In quest of goldilocks ranges in searching for information on the web* (Journal of Documentation, 2019). Do tego nurtu badawczego zaliczyłem także artykuł (4) *The use of one-on-one interviews in library and information science: A scoping review* (Journal of Information Science 2023), gdyż dotyczy warsztatu humanisty, wpisuje się w nurt analizy współczesnych metod badawczych stosowanych w dyscyplinie, chociaż nie dotyka bezpośrednio metod informatycznych w badaniach humanisty. Najważniejszym osiągnięciem w tym nurcie badawczym jest analizowana w dalszej części recenzji monografia – rozprawa habilitacyjna.

3.3. Badania nad normalizacją w obszarze informacji naukowej i technologii informacyjno-komunikacyjnych

Habilitantka wspomina w autoreferacie także badania w zakresie normalizacji w obszarze *informacji naukowej i technologii informacyjno-komunikacyjnych*. Chociaż Habilitantka nie traktuje go jako odrębnego (zapewne aktualnego) nurtu badań, traktuję te badania jako trzeci obszar badawczy, co prawda najmniej znaczący w dorobku Habilitantki, ale nie pozbawiony wartości twórczych. Stosunkowo krótka (przed i po doktoracie) aktywność dr Matysek w tym obszarze była powiązana z tematyką doktoratu i realizacją grantu indywidualnego w latach 2011-2014, finansowanego przez NCN. Dorobek publikacyjny w tym okresie i w tym obszarze dotyczy normalizacji terminologii, dokumentów normalizacyjnych i wyszukiwania informacji o normach. Został przedstawiony już po uzyskaniu stopnia doktora na dwóch konferencjach zagranicznych oraz trzech krajowych a także opublikowany w formie monografii, 2 artykułów samodzielnych oraz jednego artykułu współautorskiego. Godne odnotowania jest to, że nabyte kompetencje w tym zakresie zostały docenione przez środowisko, czego przejawem było powierzenie mgr/dr A. Matysek funkcji zastępcy przewodniczącego KT 242 ds. Informacji i dokumentacji Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (2012-2015).

3.4. Podsumowanie

Podsumowując ocenę powyższego dorobku naukowego stwierdzam, że przedmiotem publikacji pani dr Matysek były wybrane aspekty problematyki zaliczanej tradycyjnie do bibliologii i informatologii, wchodzące w zakres tzw. humanistyki cyfrowej. Analiza chronologiczna tych publikacji pozwala dostrzec drogę badawczą, ukierunkowaną na

systematyczne poszukiwania nośnej tematyki badawczej. Habilitantka poprzez badania nad (1) normalizacją informacji i architekturą informacji oraz (2) narzędziami informatycznymi w pracy badawczej humanisty, zwłaszcza (3) wyszukiwaniem informacji i internetowymi wyszukiwarkami naukowymi, a kolejno nad (4) „cyfrowym warsztatem badawczym humanisty” dotarła do problematyki (5) systemowej organizacji wiedzy badacza-humanisty oraz zarządzania informacją i wiedzą w jego pracy badawczej, co omówię szerzej w części recenzji poświęconej ocenie głównego dzieła Habilitantki.

Opublikowany dorobek naukowy Habilitantki zawarty artykułach naukowych, a także w monografiach oceniam wysoko. Uznaję go co najmniej za zadowalający pod względem ilości i miejsca publikacji, a wyróżniający pod względem ważności podejmowanych problemów i uporządkowanego sposobu prezentacji prowadzonych badań teoretycznych i empirycznych. Ewolucję zainteresowań oceniam pozytywnie, chociażby najnowsze zainteresowanie Habilitantki - narzędzia sztucznej inteligencji w pracy humanisty.

Omówione powyżej osiągnięcia naukowe pozwalają lepiej zrozumieć monografię, wskazaną jako główne osiągnięcie, tzw. rozprawę habilitacyjną, która jest zwieńczeniem dotychczasowej refleksji naukowej i praktyki dr Anny Matysek.

4. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Osiągnięcie naukowe, jakie wskazała pani dr Anna Matysek jako podstawę ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy, stanowi monografia naukowa, napisana samodzielnie przez Habilitantkę, zatytułowana *Model systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową w humanistyce*, wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego w 2024 r. Recenzentami wydawniczymi byli prof. Małgorzata Kisilowska-Szurmińska oraz prof. Zbigniew Osiński. Monografia jest kontynuacją wcześniejszych badań dotyczących warsztatu pracy humanisty, w tym narzędzi cyfrowych przydatnych badaczom humanistyki. Rozprawa habilitacyjna stanowi niewątpliwie zwieńczenie dotychczasowych dociekań, zdobytego doświadczenia praktycznego w stosowaniu narzędzi informatycznych oraz badań empirycznych Habilitantki.

Przedmiotem recenzowanej **rozprawy habilitacyjnej**, zgodnie z określeniem Habilitantki, są systemy zarządzania indywidualną wiedzą naukową (SZIWN), rozumiane jako układy powiązanych ze sobą procesów i narzędzi „służących realizacji zadań związanych z gromadzeniem, przetwarzaniem, tworzeniem i udostępnianiem wiedzy, którymi steruje

jednostka” i które indywidualny badacz humanistyki może stosować w celu generowania nowej wiedzy naukowej (s.86). Systemowe podejście, w tym systemowe ujmowanie zarządzania wiedzą (ZW), które przyjęła Habilitantka, traktuje rzeczywistość jako zbiór elementów powiązanych ze sobą w otwarte systemy, wewnątrz których znajdują się podsystemy. Ujmuje wybrany fragment rzeczywistości całościowo, w wielu aspektach dotyczących wiedzy jako zasobu (ale też kapitału), szeroko rozumianych procesów na wiedzy, w tym jej tworzenia, gromadzenia, przetwarzania, wykorzystania, a nawet zapominania w organizacji (oduczania) a zarazem wyzwań związanych z aktywnościami ujmowanymi jako funkcje menedżerskie realizowane w stosunku do tego specyficznego przedmiotu zarządzania. Tak rozumiane systemy konstruuje się myślowo i implementuje jako złożone wieloaspektowe, wielowarstwowe czy też wielopoziomowe, konstrukty społeczno-technologiczne. Koncepcja ta uwzględnia, podkreślane m.in. w naukach o mediach, wzajemne oddziaływanie ludzi i technologii w realizacji zadań. W zarządzaniu organizacjami, gdzie systemy zarządzania wiedzą (SZW) zaczęto tworzyć i wykorzystywać pod koniec XX w rozpatruje się je stosunkowo szeroko jako system społeczno-techniczny stanowiący element (podsystem) większej całości jaką jest system zarządzania organizacją (zob. np. D. Jemielniak, A. Koźmiński, 2008). SZW traktuje się też wąsko, zwłaszcza w świecie informatyki, utożsamiając je ze zintegrowanymi platformami technologicznymi (systemami informatycznymi), które umożliwiają gromadzenie, organizowanie, udostępnianie i analizowanie informacji i wiedzy w organizacji, obejmujące repozytoria wiedzy (bazy danych, bazy dokumentów, bazy wiedzy) oraz specjalistyczne oprogramowanie do zarządzania wiedzą.

Habilitantka ma świadomość złożoności przedmiotu badań i redukuje go w pełni zasadny sposób, stosując **podejście systemowe** do warsztatu pracy badacza-humanisty, jego wiedzy i zarządzania nią w prowadzonych badaniach naukowych, stanowiących przecież procesy realizowane na wiedzy (od niewiedzy do wiedzy). Habilitantka świadomie ogranicza się do badań nad wykorzystaniem technologii wiedzy w indywidualnej pracy badacza, chociaż koncepcja SZIWN wykracza poza technologię, obejmując także warstwę wiedzy i jej reprezentacji (szerzej - technologii), procesy na wiedzy (np. procesy badawcze) oraz strategie zarządzania wiedzą w realizacji zadań (m.in. badawczych) (zob. np. J. Gołuchowski: Technologie informatyczne w zarządzaniu wiedzą w organizacji, 2005, 2007). Przyjęcie podejścia systemowego do ujmowania procesów związanych z pozyskiwaniem i organizowaniem wiedzy skłania do rozpatrywania nie tylko metod (narzędzi), ale także wiedzy jako zasobu wymagającego organizacji i zarządzania. Ujęcie takie otwiera szerzej

„okno” na możliwości adaptacji rozwiązań wypracowanych w innych naukach, w tym w informatyce oraz w naukach o zarządzaniu i jakości, na potrzeby nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Konstruując przedmiot badań Habilitantka trafnie dostrzegła **lukę badawczą** w obszarze nauk o komunikacji społecznej i mediach w zakresie badań prowadzonych nad organizacją i zarządzaniem informacją i własną wiedzą badacza w procesach badawczych z wykorzystaniem najnowszych technologii w całym procesie badawczym, poczynając od prac koncepcyjnych badacza po komunikowanie i upowszechnianie wyników badań naukowych. W konsekwencji skoncentrowała badania na zagadnieniach technologicznych systemów zarządzania wiedzą badaczy-humanistów.

Zakres badań przeprowadzonych na potrzeby pracy habilitacyjnej został dobrze ograniczony do (1) procesów badawczych prowadzonych przez humanistów i zarządzania wiedzą w ramach tych procesów, (2) technologicznego aspektu zarządzania humanistyczną wiedzą, a także do (3) tzw. „indywidualnej” wiedzy badacza gromadzonej przez niego oraz do zarządzania nią przez badacza (naukowca). Habilitantka wybrała termin „indywidualna wiedza badacza”, chociaż moim zdaniem nie jest on najszcześniejszy dla określenia wiedzy będącej w dyspozycji badacza, zatem nie tylko wytworzonej przez badacza, ale także pozyskiwanej z otoczenia, zatem przyswajanej (oswojonej). Ograniczenie zakresu do tego rodzaju wiedzy uzasadniła Habilitantka wynikami badań wskazującymi powszechność praktyki badawczej większości humanistów, preferujących pracę indywidualną. Habilitantka powołuje się m.in. na wyniki badań prof. M. Świgoń, M. z 2015 r. Koncentrując się na aspektach technologicznych zasadnie ograniczyła zakres badań do wybranego aspektu tych systemów, czy też przyjmując inną konwencję opisu systemów – do jednej z warstw systemu zarządzania wiedzą naukową. Założyła aktywną postawę badacza w zakresie poszukiwania wiedzy. Dlatego położony akcent na zarządzanie wiedzą a nie tylko na wyszukiwanie i udostępnianie informacji uznaje za w pełni zasadny i korzystny dla całościowego zrozumienia wyzwań związanych z zagadnieniami pozyskiwania informacji, wiedzy i komunikowania w realizacji zadań badawczych. Takie ujęcie przedmiotu badań prowadzi Habilitantkę do opracowania rekomendacji dla badaczy wykraczających poza tradycyjny zakres badań w zakresie bibliotekoznawstwa i informatologii, zatem poza tradycyjny zakres prac i badań w zakresie gromadzenia, wyszukiwania i udostępniania informacji (wiedzy).

Niewątpliwie, co Habilitantka w pełni dostrzega, zarządzanie wiedzą w procesach badawczych z wykorzystaniem technologii było, jest i będzie przedmiotem wielu

inter/multidyscyplinarnych badań. Habilitantka dostrzegając lukę badawczą w informatologii sięgnęła do wyników badań kilku dyscyplin wypełniła ją m.in. poprzez trafnie dobrane badania literaturowe, empiryczne i koncepcyjne, zwieńczone opracowaniem modelu nowego medium, udostępniającego informacje i wiedzę badaczom. Trafnie także założyła, że „posługiwanie się narzędziami cyfrowymi daje nie tylko możliwości stosowania nowych metod badawczych czy nowego materiału badawczego, ale może też zwiększać produktywność badaczy”.

W monografii Habilitantka wyznaczyła niezwykle ważny i ambitny w obecnym kontekście naukowym nadrzędny **cel pracy**, do którego osiągnięcia Habilitantka konsekwentnie dążyła poprzez badania literaturowe, empiryczne (deskryptywne) oraz prospektywne. Jako główny cel pracy przyjęła „skonstruowanie modelu systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową, którym steruje pojedynczy człowiek”, systemu wspomagającego „badaczy [humanistów – dopowiedzenie –JG] w gromadzeniu i przetwarzaniu wiedzy dostępnej w źródłach zewnętrznych (dokumentach piśmienniczych, cyfrowych i innych obiektach potrzebnych w pracy badawczej) na wiedzę indywidualną (należącą do badacza), która jest przez niego interpretowana i przyswajana” (przewłaszczana - dopowiedzenie - JG). Habilitantka dodaje, że „w wyniku tego procesu generuje on [badacz-JG] a następnie rozpowszechnia nową wiedzę naukową”. Tak zarysowany cel badawczy był (i pozostaje) ambitny, lecz trudny do pełnego osiągnięcia. Habilitantka wywiązała się z podjętego zadania, chociaż biorąc pod uwagę złożoność zadania opracowania modelu zarządzania wiedzą dla badaczy z różnych dyscyplin wiedzy oraz dynamikę zmian w zakresie technologii informatycznych (w tym AI) osiągnięty rezultat (model) trudno uznać za ostateczny. Zaletą tak postawionego celu jest ograniczenie modelu do wspierania procesów badawczych humanistów, zatem pomijając potrzeby i praktyki badawcze szerokiego spektrum innych dyscyplin naukowych. Chociaż nie wybrzmiało to w sformułowaniu celu, Habilitantka ograniczyła model do wybranego aspektu zarządzania wiedzą – do kwestii technologicznych zarządzania wiedzą.

Osiągnięcie głównego celu badawczego wymagało rozstrzygnięcia wielu niejednoznacznie przedstawionych w literaturze problemów badawczych, co stało się przedmiotem rozważań w rozdziałach poprzedzających rozdział prezentujący model zarządzania wiedzą. Podkreślę: przedmiotu badań nie tylko nauk o komunikacji społecznej i mediach lecz także m.in. nauk o zarządzaniu oraz informatyki. Habilitantka stanęła wobec konieczności rozstrzygnięcia, jakie ramy teoretyczne i pojęciowe wybrać/skonstruować, aby osiągnąć założony cel badawczy oraz jakie wybrać terminy i jakie przyjąć ich rozumienie („definicje”). Musiała zatem ustalić zakresy pojęć (konstruktów) kluczowych dla modelu, w tym pojęcia wiedzy, indywidualnej wiedzy

naukowej, zarządzania wiedzą, zarządzania indywidualną wiedzą naukową, systemu, modelu, systemu zarządzania wiedzą a także ustalenia, czym są systemy zarządzania wiedzą indywidualną i z jakich elementów się składają. Trudnością, z którą także musiała uporać się Habilitantka było ustalenie i wyjaśnienie modelu postępowania badawczego prowadzonego przez humanistów w wielu dyscyplinach, prowadzonych zgodnie z różnymi wzorcami postępowania w każdej z wybranych dyscyplin nauk humanistycznych. W celu poznania sposobów pracy naukowców z narzędziami cyfrowymi przeprowadziła badania empiryczne a rozpoznanie i scharakteryzowanie narzędzi cyfrowych wspierających badaczy w ich indywidualnej pracy naukowej oparła na analizie licznych materiałów technicznych i empirycznych, w tym danych zastanych. Z zadania tego, moim zdaniem, wywiązała się dobrze. Wymagało to pracochłonnych badań i niełatwych, niekiedy arbitralnych rozstrzygnięć. Habilitantka wykazała świadomość, że rozpoznanie metod, jakimi w przeszłości badacze radzili sobie z zarządzaniem wiedzą naukową nie gwarantuje sukcesu systemu zarządzania wiedzą naukową w realizacji przyszłych zadań badawczych. Finalnym wynikiem badań, zgodnie z założonym celem badawczym, jest zaproponowany przez Autorkę model systemu zarządzania przez badacza-humanistę wiedzą naukową, wiedzą określoną jako indywidualna wiedza naukowa.

Oceniając przedmiot badań, zakres, cel badań oraz osiągnięty wkład do nauki jestem w pełni przekonany, że przeprowadzone badania Habilitantki, przedstawione w monografii, mieszczą się w obszarze nauk o komunikacji społecznej i mediach. Wyniki badań stanowią wartościowy wkład do tej dyscypliny wiedzy naukowej. Można je lokować na styku zarządzania informacją i wiedzą oraz informatologii czy też badań nad mediami. Moim zdaniem zasadne jest traktowanie systemu zarządzania wiedzą jako medium wspomagającego badaczy (naukowców) (jako środek komunikacji służący przekazywaniu i pozyskiwaniu informacji oraz wiedzy), podobnie jak tradycyjne media (m.in. książki).

Badania w monografii pokazały nie tylko niedostatki teoretycznych koncepcji wspomagania pracy badaczy-humanistów, zarządzania wiedzą indywidualną humanistów w procesach badawczych, ale także zapóźnienia w praktyce wynikające z ograniczeń, jakimi są znaczne koszty infrastruktury cyfrowej, niedostatek finansowania badań oraz kompetencje badaczy, dostępność źródeł i danych oraz przepisy prawa autorskiego. Dostęp do infrastruktury i narzędzi jest niewątpliwie wtórny wobec koncepcji badań; sama technologia nie jest w stanie być źródłem innowacji w humanistyce, ale dostęp do infrastruktury badawczej, do dobrego systemu zarządzania wiedzą naukowców przyczynia się do uzyskania sukcesów badawczych.

Monografia wypełniając lukę badawczą w obszarze NoKSIM, wychodzi zatem także naprzeciw potrzebom praktyki, gdyż – jak trafnie dostrzega to Habilitantka analizując literaturę przedmiotu i raporty z badań – wyzwania przed jakimi stają naukowcy organizując swój warsztat pracy naukowej stają się coraz bardziej złożone a narzędzia informatyczne dedykowane naukowcom coraz bardziej rozbudowane funkcjonalnie.

Rozprawa habilitacyjna liczy 278 stron. Składa się z 6 rozdziałów poprzedzonych Wstępem i zwieńczonych Zakończeniem. Załącznik zawierający kwestionariusz ankiety badawczej wykorzystanej do przeprowadzenia badań empirycznych poprzedza zestawienie bibliografii obejmujące 28 stron (233-258). Bibliografia zawiera zatem obszerną listę publikacji w języku polskim i angielskim. Mimo to, moim zdaniem, pomija kilka ważnych pozycji literatury (m.in. Radomski A.: Wprowadzenie do humanistyki cyfrowej, Lublin 2023), zwłaszcza powstałych w obszarze nauk o zarządzaniu i informatyki. Monografię zaopatrzono również w indeks osobowy, spis tabel i spis rysunków oraz streszczenie w języku angielskim. Oceniając redakcję rozprawy stwierdzam, że całość opracowana jest bardzo starannie i napisana w bardzo dobrym stylu naukowym. Treść jest proporcjonalnie rozmieszczona, tytuły podrozdziałów dobrze dobrane, poprzedzone informacją o celach badania i zakończone ich podsumowaniem. Zasygnalizuję tylko, że przy całej przejrzystości rozplanowanej treści na poszczególne rozdziały, trudno niekiedy dotrzeć do najważniejszej definicji w gąszczu informacji wewnątrz poszczególnych podrozdziałów.

Metody badawcze uznaję za dobrane właściwie a ich dobór do realizacji przeprowadzonych zadań badawczych dobrze uzasadniony we Wstępie rozprawy. Do osiągnięcia celu badawczego zaprowadziło Habilitantkę wykorzystanie zestawu metod dobranych do poszczególnych zadań badawczych, m.in. metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, analizy danych zastanych, badania ankietowe, metody statystyczne, analizę treści, metodę konstrukcji do opracowania modelu, metodę modelowania do opisu systemu zarządzania wiedzą.

Struktura rozprawy jest starannie przemyślana. Nie mam znaczących do niej zastrzeżeń, z jednym wyjątkiem, o czym później. We Wstępie - na tle charakterystyki aktualnego stanu badań, wykazującego lukę badawczą w dyscyplinie NoKSIM w zakresie zarządzania informacją i wiedzą naukową przez badaczy-humanistów - Autorka przedstawiła cele pracy, metody badawcze oraz strukturę pracy. Rozdziały pierwszy, drugi i trzeci mają charakter teoretyczny, rozdział 4 stanowi przegląd badań zastanych, krajowych i zagranicznych, odnośnie systemów zarządzania wiedzą w badaniach naukowych oraz narzędzi

informatycznych w nich stosowanych, rozdział 5 ma charakter empiryczny i prezentuje badania Habilitantki dotyczące stosowanie narzędzi przez polskich humanistów. Ostatni prezentuje autorski model systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową badacza-humanisty.

Zasadniczym osiągnięciem rozdziału pierwszego jest uporządkowanie terminologii dotyczącej wiedzy, wiedzy naukowej, zarządzania indywidualną wiedzą naukową niezbędnych do zbudowania modelu systemu ZWI. Habilitantka, dokonując przeglądu sposobów rozumienia pojęć w literaturze, wprowadziła przyjęte przez siebie rozumienie pojęć kluczowych dla prowadzonych badań. Rozumienie pojęcia humanistyka i humanistyka cyfrowa zostały wyjaśnione we Wstępie pracy (s. 11-13). Mając świadomość trudności wyboru rozumienia tych pojęć ze względu na wielość ujęć w multidyscyplinarnym obszarze badań podjętych przez Habilitantkę oraz nieuniknioną arbitralność wyboru, doceniam konsekwentne stosowanie w rozprawie przyjętych ram pojęciowych. Przyjęte interpretacje, co zrozumiałe i co uznaję za nieuniknione, nie są wolne od niedopowiedzeń. Z poczucia obowiązku recenzenta podam jeden przykład, wskazując na potrzebę doprecyzowania sformułowania myśli w przyszłości.

Habilitantka napisała w autoreferacie „Analizując interpretacje pochodzące z filozofii, nauki o informacji, psychologii i zarządzania przyjąłam, że wiedzę tworzą przetworzone, zinterpretowane przez człowieka informacje, zapisywane w jego umyśle”. Na podstawie tego zapisu można by błędnie uznać, że wiedza istnieje tylko w umyśle, jednakże tak nie jest i tak nie rozumuje Habilitantka, gdyż przyjmuje model SECI, opisujący konwersję wiedzy zapisanej najpierw w umyśle (nazywaną niejawną czy też ukrytą - ang. tacit) na wiedzę jawną. Ponadto Habilitantka wyróżnia obiekty wiedzy istniejące w świadomości (umyśle) człowieka oraz te zapisane w określonej formie w otoczeniu badacza, nazwanym za Sosińską-Kalatę indywidualną przestrzenią wiedzy.

Rozdział drugi uznaję za udaną, chociaż co zrozumiałe niepełną, próbę syntezy dorobku teoretycznego z kilku dyscyplin, dotyczącego zarządzania wiedzą. Refleksję ukierunkowała na analizę dotychczasowego dorobku w zakresie modelowania zarządzania wiedzą oraz na skonstruowanie własnego modelu zarządzania indywidualną wiedzą naukową (rozdział 2.3). To wartościowe omówienie ZW wyjaśnia rozumienie w literaturze przedmiotu koncepcji/modeli systemów zarządzania wiedzą, a także zarządzania wiedzą indywidualną, w literaturze są bowiem różne koncepcje (modele) systemów zarządzania wiedzą. Mam tutaj wątpliwości co do kolejności prezentacji modeli i procesu badawczego. Być może łatwiej

byłoby zrozumieć wywód Autorki, gdyby wpierw omówiła proces badawczy, a dopiero zarządzanie wiedzą w tym procesie, chociaż nie kwestionuję takiego myślenia (założenia badawczego), że badacz najpierw gromadzi wiedzę naukową a dopiero potem myśli jaki i jak przeprowadzić proces badawczy. Zapewne obydwie przypadki mają miejsce w praktyce badawczej. Habilitantka ma świadomość, że opracowany model procesu badawczego i zarządzania w nim wiedzą jest uogólnieniem, model może zatem nie być adekwatny dla poszczególnych dyscyplin nauk humanistycznych oraz realizowanych projektów badawczych („tematów” w terminologii Autorki). Za zasadne natomiast uznaję odróżnianie działań (procesów) operacyjnych na wiedzy od działań (procesów) zarządczych Autorka moim zdaniem nietrafnie utożsamia je pisząc w autoreferacie „podrozdział poświęciłam procesom badawczym w humanistyce, gdyż to one opisywane są w literaturze zamiast zarządzania wiedzą”.

Rozdział trzeci uznaję za zgrabne zaprezentowanie w sposób syntetyczny koncepcji systemów zarządzania wiedzą indywidualną. Czyni to koncentrując uwagę na aspektach technologicznych i omawiając je na tle historycznych metod i narzędzi (technologii pracy badawczej). Takie ujęcie pokazuje związek badań i prac praktycznych nad współczesnym SZIWN z problematyką bibliotekoznawstwa i informatologii, kiedy w pracy naukowej posługiwano się kartami katalogowymi, fiszkami, notatkami, indeksami kart i innymi systemami ich przechowywania (Autorka wymienia kuferki, systemy szuflad, szafy).

Jako kontynuację rozważań Habilitantki przygotowujących opracowanie modelu SZIWN traktuję **kolejny rozdział**, w którym wykorzystując materiały empiryczne opracowane przez innych badaczy, zatem na podstawie danych zastanych – dokonała przeglądu wykorzystania narzędzi cyfrowych przez humanistów systematyzując je w kontekście zadań badawczych/potrzeb humanistów. Charakterystykę praktyk w zakresie wykorzystania narzędzi informatycznych (technologii) oparto na analizie danych zastanych, uzyskanych w wyniku krajowych i międzynarodowych badań przeprowadzonych w XXI w, dotyczących wykorzystywania narzędzi cyfrowych przez humanistów (m.in. badań ankietowych „Innovations in Scholarly Communication”. Użycie w tytule terminu „elementy systemów zarządzania indywidualną wiedzą naukową[...] nie wydaje mi się w pełni trafne i adekwatne do treści. Wynika ono z wąskiego (informatycznego) rozumienia systemów zarządzania wiedzą, sprowadzających je wyłącznie do technologii. Pozwolę sobie tu wyrazić swoje stanowisko uznające wielowarstwową koncepcję SZW, w których w zależności od warstwy elementami systemu mogą być: wiedza (zasoby wiedzy), modele procesów badawczych

(działania na wiedzy), zadania a także metody czy też programy komputerowe. Oczywiście Habilitantka miała prawo przyjąć, że elementami SZIWN są narzędzia cyfrowe stosowane w procesach badawczych humanistów, pomijając inne rodzaje elementów.

Wyniki analizy badań przeprowadzonych przez badaczy z różnych krajów skłoniły Habilitantkę do przeprowadzenia własnych badań nad wykorzystaniem narzędzi do przetwarzania wiedzy przez humanistów. Przedstawiła je **w rozdziale piątym**. Badania przeprowadzono wśród wybranej grupy polskich reprezentantów nauk humanistycznych. Habilitantka dążyła do ustalenia celów, sposobów i intensywności wykorzystywania przez humanistów narzędzi cyfrowych w pracy badawczej. Mimo że badań nie można uznać za reprezentatywne dla polskiego środowiska humanistyki (pozyskane od 172 respondentów, a wśród ankietowanych znalazło się najwięcej przedstawicieli językoznawstwa (58), literaturoznawstwa (43), historii (26) oraz nauk o kulturze i religii (16)) analiza odpowiedzi respondentów dotyczących technologii pracy na poszczególnych etapów procesu badawczego stworzyła obraz praktyk w zakresie organizowania wiedzy oraz niedostatków systemowego podejścia do wspierania pracy badawczej humanistów.

Zwieńczeniem rozważań jest opracowany przez Habilitantkę **model systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową w humanistyce, zaprezentowany w ostatnim rozdziale**. Model stanowi realizację celu głównego przeprowadzonych badań, opisanych w monografii. Habilitantka zaproponowała strukturę systemu zarządzania indywidualną wiedzą naukową, wyróżniając trzy moduły podstawowe (bazowe) oraz moduły uzupełniające. Zaproponowała także sposób implementacji modelu, wskazując typy narzędzi cyfrowych, które mogą wejść w skład systemu, w tym także narzędzia wykorzystujące narzędzia sztucznej inteligencji.

Podsumowując, Pani dr Anna Matysek opracowała spójny i czytelny model ZW oraz model SZIWN użyteczny dla badaczy humanistyki, które z całą pewnością stanowią ważny wkład w badania nad organizacją wiedzy naukowej oraz komunikacją, prowadzone w dyscyplinie NoKSIM. Oczywiście wyniki badań nie są wolne od kwestii dyskusyjnych, uproszczeń, niedopowiedzeń. W ograniczonych ramach jednej recenzji nie sposób ustosunkować się szczegółowo do każdego aspektu z licznych rozważanych treści, w zarówno w rozdziałach teoretycznych jak i rozdziale prezentującym model SZIWN. Podkreślę, że wszystkie te aspekty omawiane są w oparciu o właściwie dobraną literaturę przedmiotu i przeprowadzone badania empiryczne. Habilitantka wykazuje się szeroką wiedzą i erudycją w przedstawianiu obranej

przez siebie problematyki, którą prezentuje w uporządkowany sposób, pozwalający śledzić tok rozumowania.

Model wydaje mi się nie tyle skończoną propozycją, gotową do implementacji, co punktem wyjścia do dalszych badań naukowych i prac praktycznych. Nie miejsce tu na szczegółowe dyskusje. Biorąc pod uwagę zmiany jakie zapoczątkowało udostępnienie w listopadzie 2022 ogólnodostępnego ChatGPT, a następnie także innych platform komercyjnych sztucznej inteligencji dostrzegam, podobnie jak i Habilitantka, możliwości i potrzebę dalszego rozszerzania i modyfikowania modelu. Może uwzględniać także inne metody (narzędzia) cyfrowej humanistyki: badania korpusowe, text mining, wizualizację danych czy też mapy cyfrowe (systemy informacji geograficznej), przetwarzanie obrazów cyfrowych, metody analizy sieciowej, badania architektury informacji itp. Istotne będzie uwzględnienie, dynamicznie rozwijających się, dedykowanych humanistom narzędzi sztucznej inteligencji. Przykładem jest lingwistyka kwantytatywna, która chociaż zaproponowana na początku XX w. dopiero dzięki zasobom i metodom cyfrowym mogła podjąć w pełni problem automatycznej analizy tekstów i ich języka.

Co więcej, budując model systemu Habilitantka skoncentrowała się na aspektach technologicznych, można zatem rozszerzać badania uwzględniając kolejne warstwy systemu. Zarządzanie to harmonizowanie działań, harmonizowanie procesów pracy badawczej, zazwyczaj traktowanej jako osobne projekty, o określonym zakresie i limicie czasu. Naukowcy często pracują „sprintami”, podejmując nowe tematy, wymagające odrębnej wiedzy i metod. Niektórzy pracują procesowo, co zakłada ciągłość, bo pracują wokół określonej tematyki.

Mimo nieuniknionych ograniczeń i niedostatków, które jak każde dzieło posiada także recenzowana monografia, oceniam ją pozytywnie. W rozprawie habilitacyjnej Autorka wykazała się wysokim stopniem dojrzałości naukowej, szeroką wiedzą teoretyczną z zakresu NoKSiM, umiejętnością samodzielnego definiowania problemów i przeprowadzenia badań prowadzących do wypracowania pionierskiego modelu zarządzania wiedzą naukową. Jak już wspomniałem monografii, zwłaszcza opracowanego modelu, nie traktuję jako skończonego dzieła. Moim zdaniem Habilitantka wyznaczyła w monografii interesującą perspektywę badawczą, która stosunkowo słabo przebijała się w NoKSIM. Monografia stanowi kolejny ważny etap w realizacji tego przedsięwzięcia, zapoczątkowanego chociażby ideą humanistyki 2.0, czy też humanistyki cyfrowej.

5. Pozostała aktywność naukowa oraz dydaktyczna i organizacyjna

Jak już zaznaczyłem wcześniej aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną Kandydatki oceniam wysoko. Uzupełniając ocenę Jej aktywności naukowej dodam, że Habilitantka aktywnie uczestniczyła w wielu projektach badawczych doskonaląc swój warsztat dydaktyczny i badawczy, zwłaszcza w zakresie wykorzystania technologii informatycznych. Warsztat ten doskonaliła również podczas zagranicznych pobytów naukowych. Na podkreślenie zasługuje także to, że Habilitantka prowadziła pracę badawczą nie tylko indywidualnie, co w humanistyce chyba nadal jest tendencją dominującą, ale także w zespołach badawczych, o zasięgu lokalnym, krajowym i międzynarodowym. Wymienię tu działalność w zespole badawczym: (1) Digital Humanities na Uniwersytecie Śląskim prowadzącym współpracę z IBL PAN oraz Szkołą w Chmurze (2) konsorcjum naukowym OPERAS-PL i OPERAS-EU (3) Organizacja Wiedzy, kierowanym przez prof. Katarzynę Materską. Za osiągnięcia naukowe została wyróżniona wielokrotnie nagrodami rektora Uniwersytetu Śląskiego a także nagrodę Naukową SBP im. Adama Łysakowskiego. W 2023 r. otrzymała srebrną odznakę za zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego.

Dostrzegam wzrastającą systematycznie intensywność i produktywność prowadzonych przez Habilitantkę badań naukowych. Jej przejawem jest także wysoka aktywność na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych. W 2022 r. uczestniczyła w projekcie *Informacja i komunikacja – popularyzacja badań naukowych i rozwiązań technologicznych* realizowanym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. W ramach projektu przygotowała wykład *Indywidualne systemy zarządzania informacją jako sposób na walkę z przeciążeniem informacyjny* oraz podcast *Aplikacje mobilne w walce z przeciążeniem informacyjnym*. Wykazała się więc istotną aktywnością naukową w więcej niż jednej uczelni w Polsce.

Aktywność dydaktyczna dr Anny Matysek jest ściśle powiązana z aktywnością naukową, szczególnie w doborze tematów zajęć oraz prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich) na kierunkach Architektura informacji oraz Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo. Prowadziła i współprowadziła ponad 25 przedmiotów w formie ćwiczeń, laboratoriów oraz wykładów. W ostatnich latach prowadziła i współprowadziła warsztaty i wykłady dla doktorantów i pracowników naukowych różnych uczelni, w których wykorzystywała wiedzę uzyskaną w trakcie badań naukowych (m.in. szkolenie Cyfrowy Warsztat Humanisty).

Równie dynamiczna jak aktywność naukowa i dydaktyczna jest **aktywność organizacyjna i popularyzatorska**. Do osiągnięć tych należy zaliczyć działalność w zakresie organizacji

konferencji naukowych, prowadzenie wykładów i warsztatów a także aktywność w ramach towarzystw naukowych. Pani dr Anna Matysek uczestniczy aktywnie w działalności trzech polskich towarzystw naukowych. Pełniąc funkcję sekretarza Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej współorganizowała cykliczne konferencje Krajowe FORUM Informacji Naukowej i Technicznej oraz Zarządzanie Informacją w Nauce. Na uwagę zasługuje przygotowanie we współpracy z innymi badaczami serwisu internetowego English for Digital Designers. Poprowadziła wykłady i warsztaty dla licealistów w szkołach i podczas dni otwartych (2018, 2023, 2024). Za najważniejsze osiągnięcie w zakresie działalności organizacyjnej uznaję współautorstwo popularnego kierunku studiów: Architektura informacji oraz kierowanie kierunkami studiów. Od września 2024 r. jest zastępcą dyrektora kierunków: Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo oraz Architektura informacji. Od 1 października 2020 r. pełni funkcję zastępcy Przewodniczącego Rady Dydaktycznej Kierunku Studiów: Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, Architektura informacji. Jest także członkiem Komisji oceniającej pracowników w grupie dydaktycznej oraz przewodniczącą Zespołu ds. dostępności cyfrowej serwisów i stron internetowych Uniwersytetu Śląskiego.

Konkluzja

Podsumowując, dr Anna Matysek, Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego, ma bogaty, dobrze udokumentowany, dorobek naukowy i dydaktyczny, posiada stopień doktora, znakomicie zorganizowany warsztat pracy naukowej, prowadzi szeroką współpracę z dydaktykami w swoim macierzystym ośrodku naukowym, a także w ogólnopolskim środowisku i w projektach międzynarodowych. Osiągnięcia Habilitantki stanowią znaczny wkład w rozwój nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Wobec powyższego stwierdzam, że dr Anna Matysek spełnia wymagania stawiane osobom kandydującym do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach, określone w art.219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r., Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 poz.574 ze zm.). Z całym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego i wniosku o wyróżnienie.

Katowice, 14.08. 2025

Herzy Gołuchowski